

Kurban Bayramı¹

1. Konunun Planı

- a. Kurbanın Kelime Anlamı
- b. İstilah Anlamı
- c. Kur'an'da Kurban
- d. Hadislerde Kurban
- e. Kurbanın Vakti
- f. Kurban Bayramının Değerlendirilmesi
- g. Kurban Bayramının Ferdi ve Toplumsal Boyutu
- h. Kurban Bayramındaki Salih Amellerin Korunması ve Devamlılığı.
- i. Kurban Bayramı Bilincinin Nesillerimize İntikali

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Allah'a hamd ve Peygamberimize salavat getirildikten sonra konuya kurban ve bayram kelimelerinin terim ve istilah anlamları verilerek başlanır. Kandilin öneminden bahseden ayet ve hadisler ışığında zamanın değerlendirileceği anlatılır. Fert, aile, millet ve tüm insanlık için hayırlara vesile olması dileğiyle dua ve ibadet edilir. Dinimize göre tüm vakitlerin değerli olduğu ancak kandil, bayram gibi günlerin ise daha önemli olduğu vurgulanır. İnsanlar ne kadar günah işlese de Allah'tan ümit kesilmeyeceği, şirk hariç Allah'a karşı işlenen tüm günahların bağışlanabileceği anlatılır.

Vaazda kendimize dönüşün, kalabalıklar arasında yalnızlığı ve iç hesaplaşmayı yakalayıp günahlarımıza tövbe etmenin, kendimiz, ailemiz, ülkemiz, bütün Müslümanlar ve insanlık için Allah'a dua ve niyazda bulunmanın öneminden bahsedilerek genel bir değerlendirme ve dua yapılır. Kurban Bayramının manevi ortamından yararlanılmaya çalışılır.

3. Konunun Özet Sunumu

Kurban kelimesi lügat bakımından yakınlaşmak, yakın olmak anlamına mastar olmakla birlikte zamanla isim olarak kullanılmış ve "insanı Allah'a yaklaştıran" şeylere kurban denilmiştir. Kurban kelimesi Türkçe 'de çeşitli anlamlara gelmektedir . Kurban kelimesinin karşılığı olarak aslı Arapça olan "udhiyye" kelimesi zamanla dilimizde de kullanılmaktadır. Udhiyye, kurban günlerinde (eyyam-ı nahr) kurban maksadıyla usulüne uygun olarak kesilen hayvanlara verilen isimdir.

Bayram kelimesinin kökeni Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-i Türk'teki tespitine göre Farsça bezrem/bezram olup sevinç ve eğlence günü demektir . Atalarımız İslâm dinini kabul edince Arapça "îyd" kelimesi karşılığında "bayram" kelimesini kullanmışlardır.

Günümüzde de dinî bayramlar, milletimizin manevî bütünlük ve beraberliğini, kardeşliğini gösteren mutluluk günleridir. Bayramlar, küskünlerin barıştıkları, paylaşarak kederlerin azaltıldığı, mutlulukların artırıldığı günlerdir.

Bayramların amacı, millet hayatında sağlanan millî birlik-beraberliği ve ortak değerleri birlikte yaşamaktır. Çünkü bayram günleri, millet olarak ahlâk ve geleneklerimizin devamını sağlayan unsurlardandır. Bayramlar, büyüğüyle küçüğüyle, genciyle yaşlısıyla,

¹ Bu vaaz projesi, Erzurum Müftülüğü Uzman Vaizi Fettah Kars tarafından hazırlanmıştır.

sağlıklıyla hastasıyla bütün insanlarımızın paylaşma bilinciyle birbirlerini aramaları dargınlıkları bir kenara bırakarak birlik-beraberlik içerisinde yaşanan günlerdir.

Bayramlar iman, ibadet ve tarih bilinciyle sevinç atmosferinde bizleri buluşturan ve bu sevinci geleceğe taşıyan zaman dilimleridir.

Bayramlar, yalnızlaşan günümüz insanının kendisini ve çevresini fark etmesini sağlar, dinî ve millî hislerimizi hareketlendirir, akrabalık ve komşuluk bağlarını kuvvetlendirir, toplum hayatını canlandırır.

Kitap ve sünnetin etkisiyle şekillenen örf ve adetlerimizi yaşatmak ve sürdürmek için yaşantımıza dikkat etmeliyiz. O günlerde yaşadığımız çevreden uzaklaşmamalı, bir mazeret sebebiyle uzaklaşmış isek dönünce çevremizdeki insanlarla bayramlaşmalıyız.

Bu cümleden olarak Kurban Bayramı'nda kurban keseceklerin bayram gününde ilk lokmasını kurban etinden yemek maksadıyla namazdan önce bir şey yenilmemesi, sabah namazına erken gidilerek mahalle mescidinde kılınması, bayram namazı için mümkünse büyük camiye gidilmesi; namaza giderken Kurban Bayramı'nda açıktan tekbir getirilmesi, dönüşte mümkün ise başka yoldan gelmesi, yolda insanlara güler yüzlü ve tatlı sözlü davranılması, gücü yettiğinde muhtaçlara bolca sadaka verilmesi sayılabilir.

Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra Medine sakinlerinin İran'dan alınma Nevruz ve Mihrican bayramlarını kutladıklarını gören Hz. Peygamber “Allah sizin için o iki günü daha hayırlı iki günle, Kurban ve Ramazan Bayramlarıyla değiştirmiştir.” buyurmuştur.

İslam dininde ramazan ve kurban olmak üzere iki bayramımız vardır. Her iki bayram da Müslümanlar arasında hicretin 2.yılından itibaren kutlanmaya başlanmıştır.

Kurban Bayramından birkaç gün önce yapılan konuşmalarda kurban konusunun fikhî, psikolojik ve sosyal boyutları işlenmelidir. Kurban Bayramı arifesinden önce teşrik tekbirlerinin uygulanma durumu, hac ibadetinin zamanı ve uygulanması konuları anlatılmalıdır. Ancak bayram sabahı yapılacak konuşmalarda kurban konusunun tartışılan yönlerine girilmeden kısa ve öz bilgiler yer verilmeli ferdi ve toplumsal açılardan birlik ve beraberlikten, sevgi, saygı, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışmadan bahsedilmelidir.

Bu bağlamda Kurban ibadetinin tarihçesi Kur'an ayetleri ışığında özetle anlatılmalı, Hz. Peygamber (sav) Efendimizin uygulamalarından bahsedilmelidir.

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

- وَأَثَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾

Onlara Âdem'in iki oğlunun haberini gerçeğe uygun olarak anlat: Hani ikisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, diğerine, “Andolsun seni öldüreceğim!” dedi. O da dedi ki: “Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder.”²

² Mâide Suresi – 27

- وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۚ قَالَ هُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ ۗ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

Biz her ümmete kurban kesmeyi meşrû kıldık ki kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar. Sonuç itibariyle hepinizin mâbudu tek bir tanrıdır. Şu halde yalnız O'na teslimiyet gösterin. Sen de Allah'ın buyruklarına içtenlikle teslimiyet gösteren kimseleri müjdele!³

- وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۚ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

Biz o büyükbaş hayvanları da Allah'ın size nişanelerinden kıldık; sizin için onlarda nice yararlar vardır. Onlar (kesim için) sıraya dizildiklerinde üzerlerine Allah'ın adını anın, cansız halde yere serildiklerinde ise onlardan hem kendiniz yişin hem de ihtiyacını gizleyen ve gizlemeyen yoksulları doyurun. İşte onları şükredesiniz diye sizin istifadenize verdik. (36) Onların ne etleri Allah'a ulaşır ne de kanları; O'na ulaşacak olan sadece sizin takvânızdır. İşte Allah onları sizin istifadenize verdi ki size doğru yolu göstermesinden ötürü O'nu tâzimle anasınız. İyilik yolunu tutanları müjdele!⁴

- قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾

De ki: “Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin rabbi olan Allah içindir.(162) O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben (hak dine) teslim olanların ilkiyim.”⁵

5. Konu İşlenirken Başyurulabilecek Bazı Hadisler

- عَنِ الْبِرَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ فَقَالَ: “إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبَدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا.”

Berâ diyor ki, “Hz. Peygamber'i (sav) hutbe verirken dinledim, şöyle buyurdu: “Bugün ilk işimiz, (bayram) namazı kılmak, sonra dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa sünnetimize uymuş olur.”⁶

³ Hac Suresi – 34

⁴ Hac Suresi – 36-37

⁵ En'âm Suresi – 162-163

⁶ Buhârî, İdeyn, 3

- عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “مَا عَمِلَ آدَمِيُّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهُ لَيُعْتَبَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطِيبُوا بِهَا نَفْسًا.”

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: “Âdemoğlu kurban günü Allah katında kurban kesmekten daha güzel bir amel işlemez. Kurban, kıyamet günü boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla (sevap olarak) gelir. Kurban, henüz kanı yere düşmeden, Allah tarafından kabul edilir. Bu sebeple kurban kesme konusunda gönlünüz hoş olsun, (bu iş size zor gelmesin).”⁷

- عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ: ثِنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُحِدِّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ.”

Şeddâd b. Evs diyor ki, “Ben iki şeyi Resûlullah ’tan (sav) belledim. O şöyle buyurdu: “Allah her işi güzel yapmayı istemiştir. Şu hâlde siz (meşru bir sebeple) öldürürken de (işkence etmeden) güzelce öldürün. Bir hayvanı kestiğinizde de kesimini güzel yapın. (Biriniz hayvan keseceği zaman) bıçağın bileşin ve kestiği hayvanı rahatlatın!”⁸

- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: ضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ عِيدِ بَكْبَشَيْنِ فَقَالَ حِينَ وَجَّهَهُمَا: “إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ.”

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Resûlullah (sav) bir bayram günü kurban olarak iki koç kesti ve onları kibleye doğru yatırdığı zaman şöyle dedi: “Ben hanîf (hakka yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan (Allah)”a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah’ım (bu kurban) sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin (rızan) için sunulmuştur.”⁹

- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ قَالَ: قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا هَذِهِ الْأَصَاحِي؟ قَالَ: “سُنَّةُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ.”

Zeyd b. Erkam anlatıyor: Resûlullah’ın (sav) ashâbı, “Ey Allah’ın Resûlü! Bu kurbanlar nedir?” dediler. Resûlullah, “Babanız İbrâhim’in sünnetidir.” diye cevap verdi¹⁰.

⁷ Tirmizî, Edâhî, 1

⁸ Müslim, Sayd, 57; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 10-11

⁹ İbn Mâce, Edâhî, 1; D2795 Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 3-4

¹⁰ İbn Mâce, Edâhî, 3; İbn Hanbel, IV, 368

- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ أَبُو بَكْرٍ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِي الْأَنْصَارِ تُغَنِّيَانِ بِمَا تَقَاوَلَتْ بِهِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بُعَاثٍ قَالَتْ وَلَيْسَتْا بِمُغَنِّيَتَيْنِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَيْمُزُومِرِ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَذَلِكَ فِي يَوْمِ عِيدٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَهَذَا عِيدُنَا.”

“Yanımda ensarın cariyelerinden iki küçük kız Buâs gününe dair (ensarı öven ve düşmanlarını yeren sözlerden oluşan) şarkılar söylüyorlardı. Bu iki küçük kız şarkıcı da değillerdi. Bu esnada Ebû Bekir yanıma girdi ve "Resûlullah'ın (sav) evinde şeytan işi çalgılar ha!" dedi. Bu olay bayram günü yaşanmıştı. Resûlullah (sav) bunun üzerine, "Ebû Bekir! Her toplumun bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır." buyurdu.”¹¹

- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فَقَالَ: “مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟” قَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِيهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا يَوْمَ الْأَضْحَى وَيَوْمَ الْفِطْرِ.”

Enes (b. Mâlik) anlatıyor: “Hz. Peygamber (sav) Medine’ye geldiğinde halkın eğlence ile geçirdiği iki gün vardı. Hz. Peygamber: “**Bu iki gün(ün özelliği) nedir?**” diye sordu. “Câhiliye döneminde o günlerde eğlenirdik.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “**Şüphesiz Allah sizin için o günleri onlardan daha hayırlı olan Kurban ve Fıtır (Ramazan) bayramlarıyla değiştirdi**¹²” ”.

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- DİA, “**Kurban**” İle İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kurban/iliskili-maddeler>
- DİA, “**Bayram**” İle İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/bayram/iliskili-maddeler>
- Hadislerle İslam, “**Kurban: Allah’a Yakın Olma Vesilesi**” – Cilt 2 Sayfa 509
E-Kitap: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=2&SAYFA=509>
- Hadislerle İslam, “**Bayram: Sevinç ve Coşku Günleri**” – Cilt 7 Sayfa 503
E-Kitap: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=7&SAYFA=503>
- Komisyon, **Kurban Sıkça Sorulanlar**, Ankara: DİB Yayınları
E-Kitap: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Product/Detail?productId=393>

¹¹ Müslim, İdeyn, 16; B952 Buhârî, İdeyn, 3

¹² Ebû Dâvûd, Salât, 239